

Rīgā, 2022. gada 21. septembrī
Nr. 3.4./2022-22

Latvijas Valsts prezidentam
Egilam Levita kungam
info@president.lv

Par priekšlikumiem Pašvaldību likumam

Ņemot vērā biedrības “Sabiedrības par atklātību – Delna” (Delna) līdzšinējo iesaisti darbā pie likumprojekta “Pašvaldību likums” ([Nr. 976/Lp13](#)) un to, ka vēlamies, lai jaunais likums nodrošinātu pašvaldību sekmīgu un labai pārvaldībai atbilstošu darbību, vēršam Jūsu uzmanību uz turpmāk norādīto.

Augsti novērtējam Jūsu rīcību, 2022. gada 16. septembrī nododot Saeimai otrreizējai caurlūkošanai Pašvaldību likumu un vēršot Saeimas uzmanību uz vairākiem būtiskiem trūkumiem tajā. Motivējot savu lēmumu, esat norādījis uz atbilstību Latvijas Satversmē noteiktajiem demokrātijas virsprincipam un starptautiski atzītiem labas pārvaldības principiem.

Izmantojot iespēju, vēlamies norādīt uz vēl kādu būtisku trūkumu Saeimas pieņemtā likumprojekta redakcijā, proti, uz nepieciešamību uzlabot Pašvaldību likuma 71. panta pirmās daļas 4. punktu, kura 3. lasījumā apstiprinātā redakcija, mūsaprāt, ir pretrunā Latvijas Satversmes ievadam un 1. pantam, Krišjāņa Kariņa valdības deklarācijas plāna uzdevumam (Nr. 226.1) un arī paša Pašvaldību likuma anotācijā noteiktajam, proti, “Likumprojekts “Pašvaldību likums” izstrādāts, lai nodrošinātu laikmetīgu pārvaldību pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas, veicinot demokratizāciju, skaidrāk nodalot lēmējvaru no izpildvaras, nosakot skaidru kompetenču un funkciju sadali.”.

Delna augstu novērtē Jūsu sekošanu demokrātijas virsprincipiem un piekrīt Jūsu motivētajā rakstā VII nodaļā norādītajam, kur Jūs esat minējis, ka “viens no mūsu valsts iekārtas virsprincipiem ir demokrātijas virsprincips. Tas visos gadījumos nodrošināms arī pašvaldību darbā. Atbilstoši šā principa prasībām jāveido tāda pašvaldību iekārta, kas vairotu, nevis mazinātu demokrātiskās līdzdalības iespējas, un kas stiprinātu demokrātiskos procesus, nevis sekmētu pašvaldību elites attālināšanos vai pat noslēgšanos no iedzīvotāju viedokļiem un interesēm”.

Tiesiskas valsts iekārtā demokrātijas princips ir cieši saistīts ar valsts varas dalīšanas principu un veido to pamatu, uz kura mūsdienās balstās rietumu demokrātijas. Varas dalīšanas princips paredz valsts varas funkcionālu sadalījumu trijās daļās – likumdošanas varā, izpildvarā un tiesu varā. Kā norādījusi Satversmes tiesa, šis princips garantē līdzsvaru un savstarpēju kontroli starp dažādiem varas atzariem un veicina varas mērenību, un ka “no Satversmes 1. pantā ietvertā demokrātiskas republikas jēdziena izrietošais varas dalīšanas princips nav jāuztver dogmatiski un formāli, bet jāievēro arī tā mērķi novērst varas centralizāciju vienas institūcijas vai

amatpersonas rokās” (Skat. Satversmes tiesas spriedumu lietā nr.03-05(99) “Par Saeimas 1999. gada 29. aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1. punkta un 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57. pantam un citiem likumiem” 1. punkts.).

Izskatot likumprojektu “Pašvaldību likums”, Saeima vēl 2. lasījuma redakcijā bija atbalstījusi aizliegumu pašvaldību deputātiem ieņemt pašvaldības iestādes vadītāja vai vietnieka amatus jebkādas nozares pašvaldību iestādē.

Pirms likumprojekta izskatīšanas 3. lasījumā Saeimas deputāts A. Adamovičs (Jaunā Vienotība) iesniedza priekšlikumu samazināt attiecīgās normas tvērumu, neattiecinot to uz iestādēm, kas realizē “šā likuma 4. panta pirmās daļas 4., 5. un 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas”, proti, uz izglītības, kultūras un veselības aprūpes jomas iestādēm. Šāds priekšlikums trešajā lasījumā 2022. gada 8. septembrī tika atbalstīts (par 43, pret 29, atturas 0). lai arī sākotnēji Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā tas neguva atbalstu.

Tādējādi tieši pirms 3. lasījuma tika būtiski ierobežots pašvaldību deputātu amatu savienošanas ierobežojumu tvērums, radot pretrunu ar varas dalīšanas principu, kas skaidri nosaka arī to, ka izpildvara nošķirama no lēmējvaras, un, secīgi, nonāk pretrunā ar Jūsu motivācijas rakstā norādīto demokrātijas virsprincipu. Šāds būtisks izņēmumu paplašinājums nav pietiekami pamatots, ņemot vērā, ka 3. lasījumā notiek tikai redakcionāla likumprojekta precizēšana, nevis būtiskas atkāpes no 2. lasījumā lemtā.

Pirms pāris gadiem, kad noteica šādu amatu savienošanas ierobežojumu, kā spēcīgākais pretarguments tika minēts, ka Latvijā ir pārāk mazas pašvaldības un šāds ierobežojums tādēļ liegs kvalificētiem pašvaldību darbiniekiem strādāt pašvaldības domē. Neskatoties uz to, Saeima toreiz nolēma, ka šādam ierobežojumam jābūt. Tagad, pēc Administratīvi teritoriālās reformas (119 pašvaldību vietā ir 43 pašvaldības – 10 valstspilsētas un 33 novadu pašvaldību teritorijas), ir zudis pamatojums atteikties no izņēmumiem pašvaldības deputātu amatu savienošanā. Potenciāli palielinās arī lēmumu pieņēmēju atbildība un darba apjoms pašvaldībās, pašvaldības ir kļuvušas lielākas teritorijas un cilvēkresursu ziņā. Turklāt 2022. gada 1. jūlijā bija paredzēts arī pašvaldību amatpersonu atalgojuma kāpums.

Vēršam Jūsu uzmanību, ka, mūsu ieskatā, 13. Saeimas deputāti balsojumā 3. lasījumā rīkojās negodprātīgi un demonstrēja pieņemto lēmumu neatbilstību demokrātijas principiem un paša likumprojekta anotācijā minētajam, turklāt mainīja savu 2. lasījumā pausto kardināli pretējā virzienā. Delna ievēroja, ka, salīdzinot deputātu balsojumus 2. un 3. lasījumā, vairāki Jaunās Vienotības, Saskaņas un Nacionālās apvienības frakciju deputāti mainīja savu balsojumu, proti – 2. lasījuma balsojums (par 7, pret 46, atturas 13); 3. lasījuma balsojums (par 43, pret 29, nebalso 6).

Ekspertu skatījumā politiskā integritāte Latvijā nav tādā līmenī, lai pašvaldību deputāti spētu identificēt interešu konflikta situācijas. Korupcijas apkarošanas un novēršanas biroja biežāk konstatētie pārkāpumi pašvaldības deputātiem ir šādi: ierobežojums rīkoties ar publiskas personas institūcijas mantu neievērošanu (likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” (turpmāk – IKNL) 18. pants), amata pienākumu veikšana interešu konflikta situācijās (IKNL 11. pants), komercdarbības ierobežojumu neievērošana (IKNL 10. pants), aizliegta amata savienošana (IKNL 6. panta pirmā daļa, likuma “Par pašvaldībām” 38. pants).

Jāatzīst, ka joprojām sabiedrības uzticība valsts pārvaldei ir zema un pēc administratīvi teritoriālās reformas jaunajām vietvarām sabiedrības uzticība vēl ir jānopelna. Latvijas gadījumā piemērotāk būtu, ja potenciālās interešu konflikta situācijas un amati tiktu skaidri

identificēti un atbilstoši tiem noteikti ierobežojumi likumos, tajā skaitā arī jaunajā Pašvaldību likumā.

Lai nodrošinātu labas pārvaldības principa ievērošanu pašvaldībās un skaidru lēmējvaras un izpildvaras nodalīšanu, kā to nosaka likuma anotācijā minētais, aicinām caurskatīt 71. pantu un aicinām Jūs mudināt deputātus pieturēties pie 2. lasījumā atbalstītās redakcijas un paredzēt, ka ierobežojums stājas spēkā pēc nākamajām pašvaldību vēlēšanām 2025. gadā.

Ar cieņu
Inese Tauriņa
Biedrības “Sabiedrība par atklātību – Delna” direktore

**Dokuments parakstīts elektroniski ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.*